

melodia légyen, mint a' régiben, 's az Énekek ok nélkül ne áljanak, hanem énekeltenessenek rendre, mind.

A 'Soltárokról.

Az vala régtől fogva Közönségünk szándéka, hogy a felesleges 'Soltárok elhagyatván csak a' jobbak énekeltenessenek, kezét fogánk azért az Ev. Reformatusokkal, kikis megújítandó Énekes Könyvök alaprajzát 1834-ben kibocsátván, műis a szerént intéztük a 'Soltárok kiadását — de ők elkésvén Énekes Könyvök' kiadásával én Cásztálám a' 'Soltárokat, S ők is a'szerént nyomtaták a' magokét. Nekünk mindazáltal vagy kettővel több van, mint nekik. — A' Kotákokat is együtt küldöttük volt fel. — Ők ugy akartak előbb, hogy az ő Énekes Könyvök is a' mijénkel együtt légyen Sajtó alatt; de elkéstének. — A miénk pedig megjelenék 1837-ben és Nov. 5-dikén éneklénk legelőbb belölle Kolo'svárt, az övék 1838-ban Áprilisben.

Correctornak rendelte volt a' Cons. mellém Káli Nagy Eleket, vala is elég bajunk a' rossz betűszedés miatt, naponként 4-szeris kelle mennem a' Typographiába 's mégis nem leheté kikerülni minden hibát kivált az első ivenkben.

Mikó Lőrincz Proc.nékem jó Segédem vala szintén fél énekes Könyv letisztálásában, nyomtatás alá. — Mások nem sokat segítének irással.

Sokan kívánának tökéletesebb gyűjteményt; de kevesen adának munkákat, 's még kevesebben segítének egyebekbenis. A' jövő kor igazítsa ezt a' második kiadásakor, alkalmazza a' nevededő Litteratúrához; vagy adja Isten, hogy ennél sokkal tökéletesbet készíthessen, 's virágozz:k szent vallásunk mindaddig, míg Magyar és Székely nép létez Erdélyben.

En Juliusban 1837. Szabédon lévén, addig Barra nyomtatni kezdé prózaszerüleg, hazajövéen jelentém a Consistoriumnak ezt, 's az legottan meghatározá, hogy vers-sorokban nyomtassa, melyet ő tenni előbb vonakodott, azután rá állott.

Irtam ezt a' maradék értesítéseül. Kolo'svárt. Jul. 19-én. 1838.

Székely Sándor mk.

R. Professor, és helyettes
Gen. Notarius

CXIV.

THOLDALAGI JÁNOS LEVELE RADECZKY BÁLINT PÜSPÖKHEZ 1621. MÁJ. 18.

Kgdnek mint jóakaromnak holtomiglan való zolgálatomat ajánlom. Istentől ő szent felségétől kgdnek minden testi és lelki jókat kívánok megadni.

Kgdet jóakaromat nem egyéb dologért kellett meg találnom, nyilván vagyon kgdnél hogy az mint kgd predicator uramék változásokat egyik helyből más helybe ordinalta volt, az ide mi hozzánk ordináltatott predicator el nem jöve, ki miatt micsoda fogyatkozá-

sunk lehetne, annak az értelmét kegyelmedre támasztom, holott kgd érthette ennekélőtte valo boldog időkben mennyi . . . (egy szó kiszakadva) hány falu halg. tott? ehez az mi kicsin ecclesiánkhoz, mostan immár az háboruban az predicatoroknak szük volta miatt telyességel ettől az ecclesiától abaliénáltattak, ezt is penigh mint oltalmaztam Isten után attól az kovásztól, kgd másról megértheti. Hogy penigh aval menti magát az Dnus Jo h a n n e s N é m a i hogy suo tempore nem requiraltam méltan bizony uram nem menteti aval, mivel mikoron értetem volna hogy kgd őtet ez pusztá helybe ordinálta, én csak ahoz tartottam magamat, tudván azt hogy ez az kgd elvégzett tanácsa meg nem változik; mind azáltal plebanus uram ő kgme böcsületes levelét vévén, azt sem negligaltam, hanem mingyárást levelemmel is bizonyos emberem által ő kgmét requiraltam, melyre micsoda választ tött ő kgme levele által, Bálint uramnak megmutattam, kgdnek ő kgme verbo tenus referallhatja. Mikoron penigh ezt az ő kgme levelét ide az én házamhoz meghozták Csegezről(?) aval ithon nem találtak hanem majd másfél héttel, ha többel nem, érkeztem házamhoz, megolvassván az ő kgme levelét, nem nézvén az időnek alkalmatlanságát sem az vizeknek nagy voltát, hanem mingyárást magam lovas legényemet felültetvén ujjolag ő kgmének írtam hogy immár csak az idő és az vizek (az kiket kgték látott és hallott) engegyenek ő kgme után elküldök, de mikoron ő kgméhez érkezett volna az szolgál, hát immár ő kgme Szentmártonba költözött.

Ez alatt Bálint uram is engedelmes akarván az kgd rendelésének lenni maga állapottjára gondot akarván viselni, innét elment oda (nem nézvén az utnak hosszú voltát) a hova ő kgme kgdtól volt ordináltatva, és így én két szék között az földön maradtam.

De azmint feljebb is íram kgdnek hogy immár én csak egyedül evel az kis pusztá helyel maradván meg az régi jó kovászbá, ha én is spoliattatom? az predicatoroktól, micsoda nagy incommoditas jöhet ki (holott ebben az pusztá helyben micsoda sok különbönbéle religion valo emberek szorultak) azt az kgd böcsü itéletire ha . . . mert az paraszt embernek az ő elméje nem különb az tekenőbéli viznél. Más az ha ugyan azmint íram kgdnek spoliatus leszek immár Bálint uramtól is, mit remélhessek nem tudom bizonyára egyebet hanem csak azt, hogy az kgd szent ecclesiájából excommunicaltattam, mit az én itéletem szerént kgdtól nem érdemlek bizony. Kérem ezért kgdet mint böcsületes uramat hogy kgd mint ez helynek állapotját (ki immár telyességgel amaz emberektől találtatott ecclesiától ennyére környülvétetett hogy csak maradok mintegy magának való fa egy erdőben) jól meggondolja, mert bizony bizony eddig is csak Isten ő szentfelsége tgyja, mint és mely nehezen oltalmaztam én ezt az pusztá helyet attól az roz kovásztól, hogy ezek is mint szinte az több itt környékünkben lévő faluk, ugymint Jenő, Aknah(?) Tötör, Nema és Belen(?) hogy nem inbibáltak, és kgd ne hagyjon pusztán bennünket hanem immár ha tovább nem is akar, csak ez egy esztendőben hagyja köztünk Bálint uramot

mert ő kgméért is (ha melto excusatio) szentgyörgynapjára senki sem szekerét sem egyéb szükségét, az kin ismét más helybe migrálhatott volna, nem külte; — Kit ennek utánna is kgdnek szolgálhassak és hálálhassak meg. Tartsa meg Isten kgdet sok évekig boldogul. Datum ex Iklod 18. die maj. Anno 1621.

Kgdnek szeretettel szolgál
Tholdalagi János mk.

Czim: Venerabili ac pio viro Duo Valentino Radecio, Ecclesiarum unum Deum Patrem et eius Filium Mediatorem Dei et honum per spiritum sanctum sincere profitentium, superintendenti vigilantissimo Duo mihi plurimum observando.

Eredeti je egész ivre irva az unitár. vallásközönség levéltárában fasc. LVI. nro 13.

Közli: BENCSÉDI GEBGELY.

LOWE KÁROLY EMLÉKIRATAIBÓL.*)

Az angoloknál és amerikaiknál elterjedt szokás emlékiratokat készíteni. Ezt nemcsak kiváló tudósok, vagy nagy államférfiak teszik, hanem olyanok is, a kik nem visznek nagy szerepet a nyilvános életben. De azért ez utóbbiaknak is feljegyzései érdekesek és hasznosak; és akárhányszor jótékony befolyással s hatással vannak egyesek jellemének idomitására, életpályájuk helyes megválasztására.

Az emlékirat, melyből szemelvényeket akarok közölni, egy amerikai unitárius lelkésznek naplójából van összeállítva. S minthogy az Amerikai Unitárius Társulatnak is titkára volt, s a magyar unitáriusokkal nagyon rokonszenvezett: reánk nézve annál érdekesebb lehet ez emlékirattal megismerkedni. Szerzője 1874-ben elhunyt, s így neje rendezte sajtó alá, még pedig a mint az előszóban elmondja: „Férje számos barátai s paptársai kérése következtében. Az a hála és kegyelet, — folytatja tovább — melyek temetésekor s azután különböző formában nyilvánultak, tanubizonyosságai annak, hogy a néhai általános szeretetben s közbecsülésben részesült. Ezek ismétélése szükségtelen. E könyvnek célja feltüntetni egy embernek életét úgy, a milyennek önmaga és a világ előtt látszott. Felmutatni egy ifju ember jelleme fejlődését, s azt az erkölcsi erőt s befolyást, miiket embertársaira gyakorolt. Ő bizonyára az utolsó lett volna, ki úgy vélekednék, hogy az ő élettörténete s munkálkodása elbeszélése a világnak szüksége lenne. De ha tudná azt, hogy szeretett egyházára nézve hasznos volna: ő maga is belenyugodnék e mű kiadásába, azt hisszük.“

Az emlékirat 48 szakaszra oszlik s 596 oldalra terjed. Lowe Károly 1828-ban született Portsmouthban, Newhampshire államban. Apja kereskedő volt; nagyon pontos, szorgalmas és jellemes. Mély vallásos érzelméről tanuskodik az, hogy a régi szokás szerint mindennap kétszer ment a teplomba s reggelenként rendszeren olvasott a bibliából családjának. E vallásos érzelem átöröklődött fiába is. Ta-

---

*) Memoir of Charles Lowe by his wife Martha P. Lowe Boston, 1884.